

I. АВАНТЮРА НАВКОЛО ОСОБИ ВІЛЬГЕЛЬМА ГАБСБУРГА

Весна 1918 року. Олександрівськ. Починається спільна вечерея Українських січових стрільців та Запорозької дивізії в міському саду.

Прибувають гості. Першими прийшли запорожці. Рівним строем вони промарширували вулицями Олександрівська, а діставшись саду, розлились у ньому бурхливим потоком. Так само організовано явились Січові стрільці. Не було лише ерцгерцога Вільгельма. Та архикнязь не змусив на себе довго чекати. Звістка про його наближення швидко облетіла міський сад.

Гурт чубатих козаків ад'ютант Болбочана Микола Письменний помітив ще здалеку. Поміж ними він угледів молодого русоволо- сого австрійського офіцера в бойовім однострої та мазепинці. Не відставав від нього ні на мить повновидий чоловічок у довгополій одежині військового патера.

— Архикнязь Вільгельм прибув... Той самий, якого кличуть Вишиваним... А то патер Бон. Хоч і бельгієць, але дуже добре балакає по-нашому. Ми стрічали їх, коли до Криму їхали, — прошепотів на вухо Письменному побратим Іван Корж.

«Певно, видає себе за велике цабе», — подумав Микола, звиклий до зверхності німецьких офіцерів. Та, на його превеликий подив, архикнязь сам підійшов до української старшини. Без зайвої помпезності Вільгельм почав розпитувати в козаків про полк, про Центральну Раду, про буденні військові справи. Його цікавість була настільки щирою, що навіть бували в бувальцях вояки дивувалися:

— Ви тільки погляньте! Простий, як козак-сіромаха!

— А як гарно по-українськи балакає!

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

— Такий командир не лише Центральну Раду, а й усі універсали визнає!

— Певно, й керував би краще за нинішнього гетьмана!

За тими розмовами непомітно минув час. Настала пора трапези. Старшини та козаки зайняли свої місця. Першим взявся виголосити тост архикнязь Вільгельм:

— Вітаю вас, справжніх лицарів-запорозьців, славних мужів українського народу! Ви — опора та надія Української держави! Бажаю славному війську запорозькому багачко перемог, слави і нових звершень! Слава запорозцям! Гайдамацтву слава! — привітав українське військо архикнязь, перехилиючи чарку.

— Здоров був, Вишиваний! — відповіли йому козаки.

Це було так щиро і несподівано, що підполковник Болбочан та Вербицький аж залякли, німо спостерігаючи за реакцією Вільгельма. Та їхні перестороги були даремними. Архимандрит приязно усміхнувся козацтву, кивнувши на знак подяки за привітання.

— Це було трохи нечемно, — прошепотів Петро Болбочан до командира гордієнківців Всеволода Петріва.

— Зате по-козацьки! — усміхаючись, відповів той.

Далі пішли привітання запорозької старшин та січовиків, але на тлі приємного враження від архимандрита вони мало чим запам'яталися. Тепла зустріч із галичанами та їхнім очільником завершилась невеличким концертом та гулянкою. Оскільки того вечора Петро Болбочан залишив при собі самого осавула Коржа, Микола Письменний міг робити що заманеться. Він не гаяв марно часу, огинаючись межі старшин, а подався туди, де веселилося козацтво. Звуки запальної музики та пісень миттю окутали ад'ютанта, немовби перенісши його в інший вимір.

Доки козацтво розважалося, офіцери спілкувалися між собою. Розбившись на невеличкі гурти, вони оповідали один одному про недавні бої, нарікали на недолугих урядовців, сипали жартами. Всеволод Петрів з Василем Вишиваним завели розмову про кінноту, тактику гайдамаків та розвиток української військової справи. Тим часом за наполяганням командира Коша Січових стрільців Гірняка Петро Болбочан, Олексій Алмазов, начальник штабу Вербицький та кілька старшин-січовиків відійшли до розкішної будівлі, що стояла поруч із міським садом. Колись цей будинок належав багатіям, але тепер відійшов у власність громади. Про колишніх господарів нагадували тільки оздоба, картини та вишукані меблі.

Щойно офіцери увійшли до просторої зали, командир Коша Січових стрільців Гірняк звернувся до побратимів:

— Покликав я вас, браття, сюди, щоби обговорити одну делікатну справу. Нещодавно в Одесі відбулася нарада між представниками провідних українських партій. Головною темою було невдоволення політикою новоявленого гетьмана Скоропадського. Гадаю, не варто перелічувати причини неприязні до вчорашнього багатія-землевласника з проросійськими симпатіями. Так от, порадившись, політики вирішили шукати підтримки в ерцгерцога Вільгельма, щоби його персоною замінити на чолі держави осоружного Скоропадського. Одначе перед тим, як розпочати якісь рішучі дії, було вирішено довідатися, що про це думає сам архикнязь і яку підтримку матиме ця ідея серед українського війська. Сьогодні вранці я вже мав розмову з ерцгерцогом. На моє запитання, чи погодиться він очолити Українську державу, архикнязь відповів: «Ви знаєте, панове, що я щиро полюбив український народ і сам почуваюся українцем. Але я ніколи не думав про якусь кар'єру в Україні. Одначе, коли буде воля цілого українського народу, щоби я став на чолі держави, я не відмовлюся».

— Невже ви гадаєте, що німці пристануть на це? — вислухавши січовика, запитав підполковник Вербицький.

— Думаю, німці не захочуть посилення позицій Австро-Угорщини в Україні, тому нам буде потрібна всебічна підтримка не лише війська, а й народу.

— Перепрошую, але це більше нагадує авантюру, у яку нас хочуть втягти, — відказав на пояснення Гірняка Вербицький.

— Та все ж краще, ніж сидіти склавши руки й дивитися, як Скоропадський руйнує Україну! — рішуче відрубав командувач Коша Січових стрільців.

— Я вважаю, що українці мають вирішувати свою долю власними силами, — озвався командир січовиків Роман Сушко. — Так, особа Скоропадського не викликає довіри. Він з першого дня оточив себе промосковськи налаштованими офіцерами та генералами, за його мовчазної згоди формуються та відправляються на Дон добровольчі загони, які невдовзі поповзуть на північ відновлювати Московську імперію. Такого український народ не має терпіти! Та чи варто довіряти ерцгерцогу таку посаду? І власне, що ми зможемо протиставити німецькій армії, яка охороняє гетьмана? Кілька днів протистоянь — і неминучий розгром. Тому я вважаю недоцільним антигетьманський виступ за таких умов.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Слідом за Романом Сушком озвався Петро Болбочан:

— Проголошення Василя Вишиваного гетьманом України могло б збалансувати німецькі та австрійські впливи, викорінивши німецько-російські, допомогло б приєднати Галичину, відродити формацію Січових стрільців. Але якщо мислити практично, то я маю великі сумніви, що такий задум буде успішним. Занадто багато умовностей. Та все ж я питаюсь думки своїх командирів щодо цієї пропозиції.

— Я теж думаю, що таке рішення було б необдуманим та поспішним. Піднімати повстання проти Скоропадського нині не на часі,— висловився слідом Олексій Алмазов.

У подібному стилі відповіли й решта офіцерів. Вислухавши думки побратимів, командир Коша Січових стрільців подякував усім за увагу, і вони гуртом повернулися до міського саду. Там тривала гулянка. Окрім військового оркестру, вигравали троїсті музики, запрошуючи всіх охочих до танцю. Чимало бійців завзято відбивали тропака та метелицю, здіймаючи куряву. Сміх, захоплені вигуки та свист лунали звідусіль. І не було видно межі вояками жодної різниці, хто з них галичанин, хто наддніпрянець. Всі почувалися братами, українцями.

Трохи поодаль від того галасливого гульбища сиділи в оточені козаків лірники та бандуристи. Не маючи охоти до танцю, Микола Письменний дослухався до співу кобзарів. Їхні пісні та думи оповідали про колишню славу та звитягу запорожців, надихали і повчали козацьких нащадків. Спів кобзарів брав за душу, проникав у найвіддаленіші закутки свідомості, змушував шалено калатати серця. В уяві юного ад'ютанта поставали Дике Поле, запеклі бої з ворогами, неприступні дніпровські пороги, далекі походи. Він раз у раз уявляв себе учасником тих подій і переживав їх разом із піснею кобзаря. Не відходив Письменний від бандуристів аж до глупої ночі, коли почали розходитися гості, змовкали музики, стихали кобзи співців. Тільки тоді Микола попростував до запорожців, що гуртувалися, аби повертатися до своїх казарм. Святковий захід було закінчено.

Наступного дня Петро Болбочан поговорив з підполковником Петровим стосовно пропозиції командира січовиків Гірняка поставити гетьманом ерцгерцога Вільгельма. Той не зміг дати рішучої відповіді через непевність ситуації, тож було вирішено залишити все як є і не надавати цій справі непотрібного розголосу. Здавалося б, про цю історію можна було забути, та за кілька

днів Петро Болбочан отримав звістку від генерала Прісовського, боцімто місцева адміністрація донесла в Київ певні відомості про те, що він, Петро Болбочан, проголосив себе гетьманом і планує збройний виступ супроти нинішньої влади. Така нахабна брехня могла б мати фатальні наслідки не лише для підполковника, а й для всього українського війська. Потрібно було вживати рішучих і негайних заходів. Тому Петро Болбочан негайно вирушив до Києва на аудієнцію до гетьмана Павла Скоропадського.

II. АУДІЄНЦІЯ В ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

До столиці Болбочан з ад'ютантом Письменним та трьома козаками дісталися в обідню пору. На першому перехресті ад'ютанту вдалося спинити бричку, і вони гуртом поїхали до центральних районів Києва. Висадившись неподалік будівлі Міської думи, запорозька делегація попростувала до апартаментів гетьмана Скоропадського. Скоропадський оселився в будинку колишнього київського генерал-губернатора в місцевості Липки.

— Стійте! — спинили їх вартові у вітальні. — Хто такі? Чого вам треба?!

— Перекажіть панові гетьману, що командир Запорозької дивізії Петро Болбочан просить аудієнції, — відказав Микола Письменний воякам.

Один із вартових відразу зник з очей. Інший з невимушеним виразом обличчя дивився поперед себе, ніби й не помічаючи прибулих. Було ще троє німців, але ті стояли осторонь і майже не звертали уваги на ад'ютанта. Микола Письменний повернувся до побратимів. Петро Болбочан стояв поміж запорожців. Він чекав на